

היום נלמד בעזרת ה':

חולין דף יד

משנה: השוחט בשבת וביום הכיפורים: אפילו שהוא חייב מיתה על חילול שבת או יום הכיפורים, שחיטתו כשרה.

גמרא: אמר רב הונא: דרש חייא בר רב בשם רב שהבהמה אסורה באכילה לאותו היום, דהיינו בשבת או ביום הכיפורים. ורוצים 'החברים' (בני הישיבה) לומר שרב סובר שמשנתנו היא כדעת רבי יהודה. והגמרא מבררת מדוע זו דעת רבי יהודה.

הי רבי יהודה?

א"ר אבא - רבי יהודה דהכנה היא: רבי יהודה בסוגיית 'הכנה' של מוקצה.

דתנן מחתכין את הדילועין: חותכים בשבת את הדלועים התלושים, בשביל הבהמה, (ואין זה נחשב טירחא שלא לצורך (רש"י ביצה)). וכן חותכים את הנבלה בשביל אכילת הכלבים, אפילו שהיא התנבלה בשבת, ובבין השמשות היא היתה מיועדת למאכל אדם. זו דעת רבי שמעון הסובר שדבר שהיה מיועד בבין השמשות לשימוש מסוים, אין אדם מקצה אותו מדעתו שלא להשתמש בו שימוש אחר הראוי לו. אבל לדעת רבי יהודה אם היא לא היתה נבלה כבר מערב שבת, היא אסורה בטלטול, משום שהיא לא היתה מוכנה מערב שבת לאכילת כלבים, והיא נעשית 'מוקצה' מהשימוש הזה. עד כאן המשנה.

אלמא כיון דלא איתכן מאתמול אסורה, הכי נמי כיון דלא איתכן מאתמול **אסורה:** מוכח שבגלל שהנבלה לא היתה מוכנה מאתמול לאכילת כלבים, היא אסורה בשבת משום מוקצה. וכך גם לעניננו מכיון שהבהמה הזו לא היתה מוכנה לשחיטה בשבת כמוכן, היא אסורה משום מוקצה.

אמר ליה אביי: האם המקרים דומים? לגבי נבלה, בערב שבת כשהיא היתה כחיים היא היתה מוכנה לאדם, ובשבת כשהיא מתה היעוד שלה השתנה והיא נעשתה

מוכנה לכלבים. ולכן סובר רבי יהודה שהיא מוקצה (כי היא לא היתה מוכנה לכך בכניסת שבת). אבל כאן, הרי בערב שבת הבהמה היתה מוכנה לצורך אדם, ובשבת כששחט אותה לא השתנתה ההכנה שלה והיא נשאר מוכנה לאדם, ולכן היא לא מוקצה.

רבי אבא משיב: מי סברת בהמה בחייה לאכילה עומדת? בהמה בחייה לגדל עומדת: האם אתה סובר שבהמה בחייה עומדת לשחיטה לצורך אכילת אדם? לא! בהמה בחייה עומדת בכדי ללדת וולדות. ולכן בכניסת שבת היא נהייתה מוקצה, ורק לאחר ששחט אותה בשבת היא נעשתה מוכנה לצורך אכילת אדם, אבל היא כבר נשארת מוקצה מזמן כניסת השבת.

אב"י מקשה: אי הכי בהמה לרבי יהודה ב"ט היכי שחטינן? אם כן איך מותר לשחוט בהמה ביום טוב? והרי היא מוקצה מערב יו"ט. **אמר לו:** באמת בהמה עומדת גם לאכילה וגם לגדל וולדות. אמנם לגבי יו"ט, בכניסת יו"ט עדיין לא ידוע לצורך מה היא עומדת, ואם היא נשחטה ביו"ט, מתברר למפרע שהיא היתה עומדת לאכילה כבר מערב יו"ט, ולכן היא לא נהייתה מוקצה בכניסת יו"ט. אבל לגבי שבת, אם היא לא נשחטה בערב שבת, ברור הדבר שהיא לא עומדת לשחיטה בשבת, ולכן כבר בכניסת שבת הוברר שהיא עומדת לגדל וולדות והיא נעשתה מוקצה.

קושיא: והא לית ליה לרבי יהודה ברירה! רבי יהודה בכלל לא סובר ש"ש ברירה', ואם כן איך אפשר לשחוט בהמה ביו"ט? (אלא בהכרח שהבהמה עומדת בחייה לאכילה בלבד, ולכן היא לא מוקצה. אך אם כן אין סיבה שיהיה אסור לאכול אותה בשבת. שלא כדברי החכמים!).

מנא לן? הגמרא מחפשת מקור מניין לנו שלדעת רבי יהודה אין 'ברירה'?

הלוקח יין: הלוקח יין מהכותים (לפני שגזרו לאסור את יינם משום יין נסך) בערב שבת בין השמשות, וסתם כותים אינם מפרישים תרומות ומעשרות, ואין לו זמן להפריש תרומות ומעשרות כראוי, יכול להפריש בצורה הבאה -

אומר 'שני לוגין שאני עתיד להפריש תרומה מתוך מאה הלוגין שבכלי - הרי הן תרומה גדולה' (= ובכך חל על שני הלוגין שם של 'תרומה גדולה'), 'והנשאר

מהמאה לוגין יתחלק למאה חלקים שווים, עשרה חלקים מתוכם יהיו 'מעשר ראשון', ותשעה חלקים מתוכם (= עשירית מתשעים החלקים הנותרים) יהיו 'מעשר שני'. ואח"כ הוא מחלל את המעשר שני' על מעות שיש לו בבית (כי את זה הוא יכול לעשות באמירה בלבד).

ואז מותר לו לשתות את היין מיד, אפילו שהוא עוד לא הפריש בפועל את התרומות והמעשרות. והטעם, כי לאחר שבת הוא יפריש אותם מהחבית, ואז יתברר למפרע שהיין המופרש הוא תרומה ומעשר. זו דעת רבי מאיר הסובר שיש ברירה. אבל לדעת רבי יהודה (ורבי יוסי ורבי שמעון) אסור לעשות כן, והטעם כי לדעת רבי יהודה אין ברירה, כלומר כשהוא יפריש את התרו"מ, לא יתברר למפרע שהחלק שהופרש הוא תרו"מ ושאר היין הוא חולין, ונמצא שהוא שותה בשבת 'טבל'.

דחייה: התם כדקתני טעמא. אמרו לו לרבי מאיר 'אי אתה מודה שמא יבקע הנוז ונמצא שותה טבלים למפרע?' אמר להן 'לכשיבקע': באמת רבי יהודה (ורבי יוסי ור"ש) סובר שיש ברירה. וטעם המחלוקת כתוב בהמשך הברייתא שם בדין ודברים בין החכמים. לדעת רבי יהודה יש חשש שמא יבקע הנוז (= ישבר הכלי שהיין בתוכו) לפני שהוא יפריש בפועל את התרומות ומעשרות, ונמצא שהיין ששתה היה טבל. אבל לדעת רבי מאיר לא חוששים לשמא יבקע הנוז, לפי שאין זה דבר מצוי. (רבי מאיר אומר 'לכשיבקע', כלומר כשיבקע הנוז נחשוש...).

מקור אחר לכך שרבי יהודה סובר אין ברירה:

אלא מדתני איו: מהברייתא ששנה חכם בשם 'איו'.

אסור לצאת בשבת וביו"ט מחוץ לתחום, דהיינו יותר מאלפיים אמה מהמקום בו הוא היה בערב שבת או יו"ט בין השמשות. ואם הוא עשה עירוב תחומין, יכול ללכת אלפיים אמה מהמקום בו הניח את העירוב. אם הוא עירב לרוח מסויימת, כגון לסוף אלפיים אמה לצד מזרח, הוא יכול ללכת ממקום עירובו עוד אלפיים אמה למזרח (סה"כ ארבעת אלפים אמה), אבל אינו יכול ללכת לצד מערב אפילו פסיעה אחת.

רבי יהודה אומר - אם אמורים לבוא שני חכמים לשבות במרחק ארבעת אלפים אמה ממקומו, אחד במזרח ואחד במערב, והוא רוצה ללכת לשמוע את הדרשה

שלהם, אלא שהוא יכול לבחור רק את אחד מהם. הוא לא יכול להניח שני עירובים אחד במזרח ואחד במערב, ולעשות תנאי שמחר הוא יבחר לאיזה חכם ללכת. משום שבבין השמשות שאז העירוב קונה, אין הדבר מבורר איזה עירוב קנה לו. ואי אפשר לומר שכשהוא יבחר למחרת בשבת להיכן ללכת, יתברר הדבר למפרע שבבין השמשות הייתה דעתו לקנות צד זה של העירוב. משום שאין 'ברירה'.

אלא רק במקרה שחכם אחד אמור להגיע לעיר, והוא לא יודע האם הוא יבוא למזרח או למערב, הוא יכול להניח שני עירובים ולהתנות שאם החכם יבוא למזרח יקנה לו עירובו שבמזרח, ואם למערב יקנה לו עירובו למערב.

הוינון בה: ושאלנו על הברייתא מה ההבדל בין המקרים? מדוע 'לכאן ולכאן' (כלומר בשני חכמים) הוא לא יכול לעשות תנאי משום שאין ברירה, ואילו ב'מזרח ומערב' (כלומר בחכם אחד) הוא כן יכול להתנות והרי אין ברירה!

וביאר רבי יוחנן שמדובר שכבר בא החכם לאחד מן הצדדים בערב שבת, אלא שהאיש שמניח את העירוב עדיין לא יודע לאיזה צד החכם כבר בא, ורק בשבת יתברר לו הדבר. ואם כן הנושא כאן לא שייך לדין 'ברירה' שהרי כבר מערב שבת מבורר איזה עירוב קנה לו, אלא רק לחוסר ידיעה שהוא עדיין לא יודע שהחכם כבר בא.

בכל אופן מהמקרה של שני חכמים, מוכח שלדעת רבי יהודה אין 'ברירה'!

אם כן נדחו דברי רבי אבא (שהביא מקור לכך שרבי יהודה אוסר בהמה שנשחטה בשבת לאותו היום). והגמרא מחפשת מקור אחר:

אלא אמר רב יוסף - רבי יהודה זכלים היא. דתנן כל הכלים וכו': כל הכלים 'הניטלים בשבת' כלומר שמותר לטלטל אותם בשבת ואינם מוקצה, כגון כלי זכוכית או עריבה (= קערה ללישת בצק). אם הם נשברו בשבת, והשברים ראויים לעשות בהם מלאכה, מותר לטלטל את השברים והם לא מוקצה. לדעת ת"ק מספיק שהם ראויים למלאכה כל שהיא, אפילו אם היא אינה מעין המלאכה הראשונה של הכלי כשהיה שלם. ולדעת רבי יהודה מותר לטלטלם רק אם הם עושים מעין מלאכתם הראשונה. ולכן שברי עריבה צריכים להיות ראויים ליצוק

לתוכם 'מקפה' = תבשיל עבה שהוא דומה לבצק, ועשיית בצק זו מלאכתם הראשונה.

רב יוסף מדייק: מעין מלאכתן אין מעין מלאכה אחרת לא: לדעת רבי יהודה השברים אינם מוקצה רק אם הם ראויים לשימוש מעין השימוש הראשון שלהם, אבל לא לשימוש אחר. והטעם, כי בכניסת שבת הם הוכנו לשימוש המסויים שלהם ולא הוכנו לשימוש אחר, ולגבי השימוש הזה הם מוקצה. וכך גם לעניננו, מכיון שהבהמה בכניסת שבת לא הוכנה לאכילה כי עדיין לא נשחטה, כאשר היא נשחטה בשבת היא מוקצה.

אמר ליה אביי: האם המקרים דומים? לגבי כלים, מכיון שהכלים נשברו בשבת, לדעת רבי יהודה השברי כלים נחשבים ל'נולד', כיון שאתמול בכניסת השבת הם לא היו מיועדים למלאכה אחרת, ולכן צריך שהם יעשו מעין מלאכתם הראשונה ואז יהיו מותרים בטלטול. נולדעת תנא קמא השברי כלים 'מוכנים' למלאכה כל שהיא ולכן הם מותרים בטלטול].

אבל לגבי בהמה, מעיקרא בערב שבת היא היתה אוכל (כי לפי רב יוסף רבי יהודה סובר שבהמה בחייה עומדת לאכילה, ולכן מותר לשחוט אותה ביו"ט) וגם עכשיו בשבת היא אוכל, אלא שלאחר השחיטה היא כמו 'אוכלא דאיפרת' = אוכל שנשבר והשתנתה צורתו. והרי שמענו שלדעת רבי יהודה אוכל שנשבר אינו נחשב 'נולד' וממילא אינו מוקצה. כדלהלן.

דתנן אין סוחטין את הפירות: אסור לסחוט פירות להוציא מהם משקין, שזוהי מלאכת 'מפרק' שהיא תולדה של מלאכת 'דישה'. ואף אם המשקין יצאו מעצמם הם אסורים, גזרה שמא יסחוט. ולדעת רבי יהודה אם הפירות עומדים למאכל, מותר להשתמש במשקה היוצא מהם, לפי שלא נוח לו שהם יצאו מהפרי, ואין חשש שיבוא לסחוט. אבל אם הם עומדים למשקה אסור להשתמש במשקה היוצא מהם, לפי שנוח לו שהם יצאו, ואנו חוששים שמא יבוא לסחוט.

מוכח שרבי יהודה לא אוסר אוכל שנשבר והשתנה משום נולד, ולכן הוא לא אוסר את המשקה היוצא מהפרי משום נולד. ואם כן גם לגבי בהמה שנשחטה אין סיבה שרבי יהודה יאסור אותה. ונדחה המקור של רב יוסף!

בתוך כדי הדברים הגמרא מנסה להביא מקור אחר מאותה הסוגיא שם:

לאו אתמר עלה: אמנם האם לא נאמר על המשנה הזו כדלהלן? אמר רב יהודה אמר שמואל - רבי יהודה מודה לחכמים בזיתים וענבים שאפילו אם הכניסם למאכל (והניח אותם בסלים), המשקה היוצא מהם אסור, לפי שרובן עומדים לסחיטה ונוח לו במשקה היוצא מהם. ואם תתיר לו את המשקה יש לחשוש שהוא יבוא לסחוט בידיים.

ואם כן כמו שבזיתים וענבים אסור רבי יהודה את המשקה שזב מהם, מכיון שהם עומדים לסחיטה ומחשבתו ורצונו התקיימו, יש לחשוש שהוא יבוא לסחיטה. כך גם לענין שחיטה, מכיון שהבהמה עומדת לשחיטה, אם תתיר לו לאכול אותה יש לחשוש שהוא יבוא לשחוט אותה בעצמו. נמצא מקור לכך שרבי יהודה אסר את הבהמה שנשחטה בשבת.

דחיייה: מידי הוא טעמא אלא לרב, האמר רב חלוק היה רבי יהודה אפילו בסלי זיתים וענבים: הרי אנו מחפשים מקור לדבריו של רב, כי רב אמר שרבי יהודה אסר את הבהמה בשבת. אלא שרב חולק על רב יהודה אמר שמואל, וסובר שרבי יהודה מתיר את המשקה אפילו בזיתים וענבים!

הגמרא מביאה מקור אחר:

אלא אמר רב ששת בריה זרב אידי - רבי יהודה זנרות היא: מותר לטלטל נר חדש שלא השתמשו בו מעולם, אבל לא נר ישן משום שהוא מוקצה מחמת מיאוס. ('נר' - הוא הכלי שנותנים בו את השמן והפתילה, ובזמננו הנר היה עשוי בדרך כלל מחרס והוא היה נמאס לאחר שהשתמשו בו). עד כאן הברייתא.

כמו שאדם מקצה את הנר מלהשתמש בו בגלל המיאוס, כך גם אדם מקצה את הבהמה שלא נשחטה משום איסור אבר מן החי שיש בה.

דחיייה: אימר דשמעת ליה לרבי יהודה 'במוקצה מחמת מיאוס', 'מוקצה מחמת איסור' מי שמעת ליה? כי יתכן ודוקא בדבר שיש בו מיאוס אדם מקצה אותו מדעתו לגמרי, אבל בדבר שיש בו איסור אדם לא מקצה אותו מדעתו.

תשובה: אין, דתנן רבי יהודה אומר כל נרות של מתכת מטלטלין וכו': נר של מתכת אינו נעשה מאוס לאחר שמדליקין בו, ולכן מותר לטלטל נרות מתכת. חוץ

מנר שהיה דולק בכניסת השבת, משום שאז היה אסור לטלטלו מחמת האיסור שמא הוא יכבה. ומכיון שהוא הוקצה לבין השמשות של כניסת שבת, הוא כבר מוקצה לכל השבת.

דחייה: **ודלמא שאני התם דהוא דחי ליה בידיים**: אולי דוקא בנר סוכר רבי יהודה שהוא מוקצה מחמת איסור, משום שהאדם דחה אותו 'בידיים' משימוש, בכך שהדליק אותו בערב שבת. אבל בהמה שלא עשה בה שום פעולה, היא לא נעשית מוקצה בגלל שיש איסור לאכול אותה במצב שלה. וממילא כאשר היא נשחטה בשבת היא מותרת בטלטול.